

پیکهاتین رستی ل دویف ریزمانا ئه رکی و بۆزفرین

سلیمان اسماعیل رجب

پشکا زمانێ کوردی، کولیژا زمانان، زانکۆیا دهوکی، هه‌رێما کوردستانێ - عێراق.

وه‌رگرتن: 2019/01 په‌سه‌ندکردن: 2019/03 به‌لافکر: 2019/03 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2019.7.1.456>

پۆخته:

رستین زمانێ کوردی ژێ وه‌کی زمانین دیتر پیدفیه ل دویف تیورین جودا جودا پتر بهینه شروفه‌کرن بۆ هندی ئه‌م بشین د ناڤ تیورین شروفه‌کرن زمانیدا تیوره‌کا گونجای ده‌ستنیشان بکه‌ین بۆ شروفه‌کرن رستین زمانێ کوردی، له‌ورا هه‌لبژارتنا ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین ب مه‌رهما شروفه‌کرن رستا زمانێ کوردی، پینگافه‌که بۆ هندی لیکولینه‌کا جیاوازی بیت ل لیکولینه‌کا دیترین زمانێ، کو د بواری رستیدا هاتینه ئه‌نجامدان. ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین ئیک ژ تیورین فورمی _ ئه‌رکییه، کو ژ لایه‌ هه‌ردوو زمانانان (فولی) و (قان قالین) هاته راگه‌هاندن وه‌که به‌رسفه‌ک بۆ ریزمانا به‌ره‌مه‌ینانێ سه‌باره‌ت لایه‌نێ گشتگیریا زمانان، ئه‌ڤ ریزمانه د چارچوڤی پیکهاتین ریزمانیدا سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل لایه‌نێ سینتاکسی، سیمانتیکی و پراگماتیکی دکه‌ت وه‌کی سی پیکهاتین جیاوازی د هه‌مان ده‌مدا پیکه‌گه‌رییادی ژێ، کو د چارچوڤی پیکهاتین سینتاکسی، پیکهاتین لوژیکی و پیکهاتا زانیاریین رستی شروفه‌ دکه‌ت. ئه‌ڤ لیکولینه‌ زیده‌تر بۆ ده‌ستنیشانکرن پیکهاتا رستی هاتیه‌ بکاره‌ینان، واتا ده‌ستنیشانکرن جه‌ی پیکهاتین رستی دناڤ ریزمانا ئه‌رکی و بۆ زفریندا، کو ئه‌و رستین هاتیه‌ دیارکرن زیده‌تر ل زمانێ روژانه و زیده‌ران هاتینه وه‌رگرتن.

په‌یفین سه‌ره‌کی: ریزمانا ئه‌رکی و بۆ زفرین، پیکهاتین رستی، لایسته، نافه‌ند، نافه‌ک و په‌راویز.

1. پيشه‌کی

ریزمانه‌ گرنگیی ب چ لایه‌نه‌کی رستی دده‌ت؟ بوچی کارێ رستی دفی ریزمانیدا بی گرنکه‌؟
پشکین لیکولینه‌: ژبلی پيشه‌کی و ئه‌نجامان، لیکولین دوو ته‌وه‌ر و چه‌ند سه‌ره‌بابه‌تان بخوفه‌دگریت، ب ئه‌فی شیوه‌ی ل خواری: ته‌وه‌ری ئیک تاییه‌ته ب ناساندنا ئه‌فی تیوری، کو لایه‌نێ تیوری بخوفه‌دگریت ئه‌وژێ: (ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین، پیکهاتا سینتاکسی، پیکهاتا واتایی و پیکهاتا پراگماتیکی د فی ریزمانیدا)، ته‌وه‌ری دووی تاییه‌ته ب لایه‌نێ پراکتیکیه، ئه‌وژێ: (چارچوڤی شروفه‌کرن رستان، قالبین سینتاکسی و ده‌ستنیشانکرن جه‌ی په‌کین سینتاکسی د فی تیوریدا) کو ل دویف رستین زمانێ کوردی شروفه‌ بۆ هاتیه‌کرن.

2. لایه‌نێ تیوری

1.2. ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین (Role and Reference Grammar):

ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین ل ده‌سپیکین سالین هه‌شتیان ژلایی هه‌ردوو زمانانان (قان قالین) و (فولی) فه‌ هاته راگه‌هاندن(8): Foley, William A., Robert D. Van Valin, (1984). ئه‌ڤ ریزمانه‌ ئیک ژ وان ریزمانایه، کو د چارچوڤی

نافونیشانی لیکولینه‌: ئه‌ڤ لیکولینه‌ ل ژیر نافونیشانی (پیکهاتین رستی ل دویف ریزمانا ئه‌رکی و بۆ زفرین) ئیه‌.
رێبازا لیکولینه‌: رستین زمانێ کوردی ل دویف ریبازا وه‌سفی د چارچوڤی ریزمانا ئه‌رکی و بۆزفرین ده‌ینه شروفه‌کرن.
سنووری لیکولینه‌: لیکولینه‌ مه‌ لیکولینه‌که ل ئاستی رسته‌سازیه‌ و هنده‌ک جار ل دویف پیدفیاتای لایه‌نێ واتایی و پراگماتیکی ژێ به‌رچاڤکریه، سنووری جوگرافی لیکولینه‌ دیالیکتا سه‌رییا زمانێ کوردیه‌ و پتر مفا ژ گوڤه‌را به‌هدینی هاتیه‌ وه‌رگرتن.
گرنگیا بابته‌ی: لیکولینه‌ زمانێ بۆ شروفه‌کرن رستا کوردی ل دویف فی تیوری د ناڤ زمانێ کوردیدا گه‌له‌ک گرنگی پی نه‌هاتیه‌دان، له‌وما پیدفیه‌ لیکولینه‌ پتر بۆ فی چه‌ندی بهینه‌ ته‌رخانکرن، داکو هه‌قبه‌رکرنه‌ک بو پیکهاتین رستا کوردی بهینه‌ته‌نجامدان بۆ هندی دیار ببیت، کیژ تیورگونجایتر و ب سانا‌هیتره‌ دناڤه‌را وان تیورین زمانێ کوردی پی هاتیه‌ شروفه‌کرن.

گریمانه و پرسپارین لیکولینه‌: گریمانا سه‌ره‌کی دفی لیکولینه‌دا ئه‌وه، ئه‌ری جه‌ی په‌کین سه‌رکپین رستی ل دویف قالبین سینتاکسی هه‌می گاڤا تنی ل یه‌ک جه‌ ده‌ین، یان شیانا گوهورپینی هه‌یه؟ ئه‌ری ئه‌فی ریزمانی چارسه‌ریه‌ک بۆ فی چه‌ندی هه‌یه؟ ئه‌ڤ

هر وهکی د وینهیدا دپاره، نه لگوریتمین په یوه ندی، په یوه ندییا دناڅه را پیکهاتین سینتاکسی و پیکهاتین وانايدا ل دویف تپروانینا ناخفتنکهری (ژ سیمانتيکي بۆ سینتاکسی) و گوهداری (ژ سینتاکسی بۆ سیمانتيکي) وهسف دکت، کو ب شپوههکی راسته وخو په یوه ندی دگه ل ئیکدوو دکن و رستین زمانی دروستدکن، هه رچه نده هوکارین پراگماتيکی و ناخفتنی ژی دشین کارتيکرنی ل هر لایه کی ل فان قوناغان بکن، له وما دولایه نه بوونا نه لگوریتمین په یوه ندی ب وانايا فه گوهاستنا پروسيسی نینه ژ ئیکی بۆ یا دیتر، واته هیچ فورمه کی روی سهرقه و روی ژناڅدا نینه، تنی نه ف دولایه نیبه شروفه کرنا ناخفتنیبه ژ دوو کوژین جوداڅه (والی رجایی و مژگان نیسانی، 1392: 27-28).

واته پیکهاتین ریژمانی ب ریکا کریارین په یوه ندیکرنی و واتیین ویځه دهینه هه ستيپکرن، ژهر وی چندی نه م دشین بیژین نه ف ریژمانه، ب تنی فورمی، یان ب تنی نه کی نینه، به لکو فورمی- نه ریکیه (VanValin, R., 1993:2). به شین سهره کی دفی ریژمانیدا پیکهاتین سینتاکسی، پیکهاتین واتی، په یوه ندی ریژمانی، پیکهاتین زانباریان و پروسيسا په یوه ندیکرنیبه، کو دی ب کورتی روونکره کی به رده بینه سهر فان لایه نان، به لی نه و دفی ریژمانیدا بۆ فی فه کولیني گرنگ، لایه نی سینتاکسی و ییبه، کو ب به رفره هی دی ل سهر ناخفتن.

1.1.2. پیکهاتا سینتاکسی دفی ریژمانیدا: د چارچوځی ریژمانا نه کی و بوزفرین، پیکهاتا سینتاکسی پیکهاتیت ژ: پیکهاتا لارستی، فریزین به رنافی و فریزین نافی، کو دفی ریژمانیدا دولایه نین سهره کی ژ پیکهاتا رستی دهینه به رچاڅکرن، پیکهاتا په یوه ندی (relational structure) یا گریدایه ب په یوه ندییا دناڅه را بنه (predicate) و بار (arguments) ین ویدا، زیده باری هندی نه ف په یوه ندیا سینتاکسی، واتی، پراگماتيکی، یان تیکختنا هرسی لایه نان بیت و پیکهاتا نه په یوه ندی (non-relational structure) یا گریدایه ب چاوانیا ریژکرنا پیکهاتا فریز، لارسته و رستان، نه ف پیکهاته دفی ریژمانیدا ب تپورا پیکهاتا رووی لارستی (layered structure of the clause) دهیته نافکرن (شهرام پیمان و دیگران، 1394: 46).

نه ف پیکهاته ل سهر بنه مایی هه قه بریا دناڅه را بنه و بار و هه قه بریا بار و نه باران په یو ادبیت (محمد رچا پهلوان نژاد و حسین رسول پور، 1391: 2). واته فان قالین د وی باوه ریځدایه نه ف پیکهاته ل سهر بنه مایی جیاوازییا واتی دروستدبیت، له وما بۆ ه می یه کین سینتاکسی د ناڅ لارستاندا، یه کین واتی دیار دکت ل دویف خشتی خاری (VanValin, R., 2005:5).

پیکهاتین ریژمانیدا سهره ده ری دگه ل لایه نی سینتاکسی، سیمانتيکی و پراگماتيکی دکت، هه رچه نده دفی ریژمانیدا وه کی پراڼیا تیورین نه کی زمان کرداره کا کومه لایه تیبه بۆ په یوه ندیکرنی دناڅه را مروځاندا، له ورا دفی ریژمانیدا پرسپار نه وه چاوا دی شین د ناڅ سیستمین زمانین جیاوازا سهره ده ری دگه ل هرسی لایه نین سینتاکسی، سیمانتيکی و پراگماتيکی که ین؟ ل سهر فی بنه مایی ریژمانا نه کی و بوزفرین ب مهره ما روونکرنا نه ف په یوه ندی په یوه ندی په یوه ندی بۆ کو ژ سی لایه نین سهره کی پیکهاتیت. لایه نی سینتاکسی بۆ وه سفرکنا پیکهاتا سینتاکسی رستان، لایه نی واتی بۆ نیشاندا لایه نین گرنگین واتی د ناڅ دهسته واژه و رستین زمانیدا و لایه نی پیکهاتا زانباریانه کو دراستیدا مهره ما سهره کییا ناخفتنیبه و یا گریدایه ب کریارا په یوه ندیکرنیبه. د فی ناڅه ریځدا هندک یاسایین دیتر یین ه می ب نافی نه لگوریتمین په یوه ندی (linking algorithm)، کو لایه نی سینتاکسی و لایه نی واتی پیکه گریځدده و د ناڅ وانا هوکارین پراگماتيکی و ناخفتنی رووی خو دگین، له وماژی ئیک ژ گرنگترین جیاوازیین دناڅه را زماناندا چاوانیا سهره دریا ناخفتن و پراگماتيکیه دگه ل په یوه ندییا دناڅه را سینتاکس و سیمانتيکیدا (شهرام پیمان و دیگران، 1394: 45-46). ژلایه کی دیتره ئیک ژ تابه تمه ندی نه ف ریژمانی، ئیک لایه بوونا و ییبه، واته ئیک روی یی ه می، به روفازیین هندک ریژمانین دیتر، کو شروفه کره کا چندی لایه یا ه می و پیکهاتا رووی سهرقه ژ نه جامی وان گورانکاریان بده سته دهیت یین ب سهر رووی ژ ناڅدای پیکهاتا نندا دهیت. له وما دفی ریژمانیدا گرنگی ب هیچ فورمه کی نه بستراکت ناهیته دان، نه و تشتی ه می ه مان فورمی سهرقه یه، کو دگه ل هوکارین واتی و پراگماتيکی تیکه لدبیت، نه ف چنده یا بوویه هوکار هندی، کو هه بوونا ده برینین زمانان ب ریژکرین جودا جودا په یوه ندی بین (مژگان نیسانی و والی رجایی، 1396: 372). وینی نه ف ریژمانی بقی رهنگی خاری دهیته دیارکرن.

دهرکهفتنا سینتاکسی

گوریتمین په یوه ندی

دهرکهفتنا واتی

هوکارین پراگماتيکی و ناخفتنی

وینی ژماره (1): سیستمی ریژمانا نه کی و بوزفرینی

لاړسته	
ناڤک	په راویژ
ناڤک	

ویني ژماره (3): په یوه نډییا د ناڤهرا ناڤک، ناڤه ند و په راویژان د

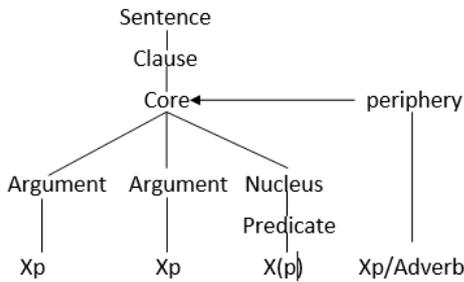
ناڤ لاړستیدا

ئه څه یه که هه می پیکه ب شیوه یه کی دارناسا بو شروفه کرنا رستی

دهینه بکارهینان، به لی جیاوازل ریژمانا به ره مهینان و

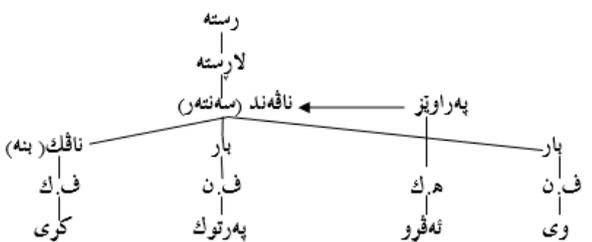
څه گواستنې، ل کویپتکا ویني خاری سره رتا رسته دهیت پاشان

لاړسته و د بندا ناڤه ند و پاشان یه کی دیتر دهینه دیارکرن (Van Valin and Lapoll, 1997:31).

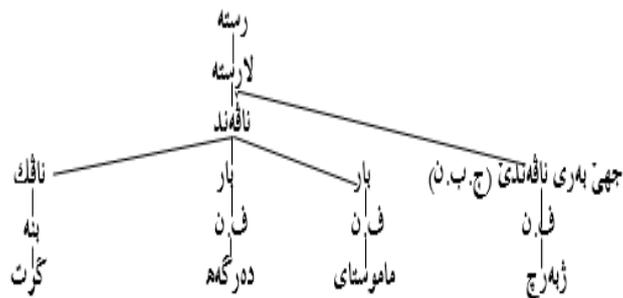

ویني ژماره (4): شیوی دارناسایا ریژمانا ئرکی و بو زفرینه

وی ئه څو په رتوک کری

ریژکرنا یه کی رستی د هه می زماناندا وه کی ئیک نینه، به لکول ژیر کارتیکرینن جوراوجور دهینه گوهورین، هر وه کی بهری نوکه هاتیه دیارکرن هنده ک یه که بو ده سپیکي دهینه څه گواستن و مه ب جهی بهری ناڤه ندی بناڤکرن، کو دکه څنه ناڤ سنووری لاړستی به لی ژ ده رڼه ی سنووری ناڤه ندینه. ئامراژین پرسپارکرنی، ژ وان یه کانه، کو چه زدکهن ل ده سپیکي بهین. بو نمونه:

یه کی واتی	یه کی سینتاکسی
بنه	ناڤک (nucleus)
بار د پیکهاتا واتی بنه یدا	بابه تی ناڤه ندی
نه بار	په راویژ (زیده یی) (periphery)
بنه + بار (بابه ت)	ناڤه ند (سه نته ر) (core)
بنه + بار + نه بار	لاړسته (= ناڤه ند + په راویژ)

یه کی سهره کی د لاړستیدا، ناڤه ند، ناڤک و په راویژن. ناڤک پیکهیت ژ بنه ی، کو د بنه رتدا هه میگاڤا (کاره)، ناڤه ندی، ژ ناڤک و بارین وی پیکهیت و په راویژی، ژ نه باران پیکهیت وه کی فریزین بهرناڤین دهمی و جهی. ئه څه یه که هه می یه کی گشتینه، یان جیهانینه، واته بو هه می زمانان بکارهین، سهره رای ئه فان یه کان هنده ک یه کی دیتر بکارهین، کو نه د گشتینه و ل دویښ سیسته می زمانی دهینه گوهورین، کو دکه څنه ده رڼه ی ناڤه ندی، به لی دناڤ لاړستیدا بکارهین وه کی جهی بهری ناڤه ندی (ج.ب.ن) و جهی پشتی ناڤه ندی (ج.پ.ن)، یانزی هنده ک دکه څنه ده رڼه ی لاړستی به لی د رستیدا بکارهین وه کی جهی جودا بووی ژ راستی (ج.ج.ن) و جهی جودا بووی ژ چه پی (ج.ج.ج)، ئه څه یه که ب گشتی ب راهه ستانه کا کورت ژ رسته و لاړستی دهینه جوداکرن (والی رچایی و مرگان نیسانی، 1391: 53-54). بو روونکرنا ئه فی چه ندا ل سهری هاتییه دیارکرن وینن خاری دی روونکرنا کا باشت دهنه مه.

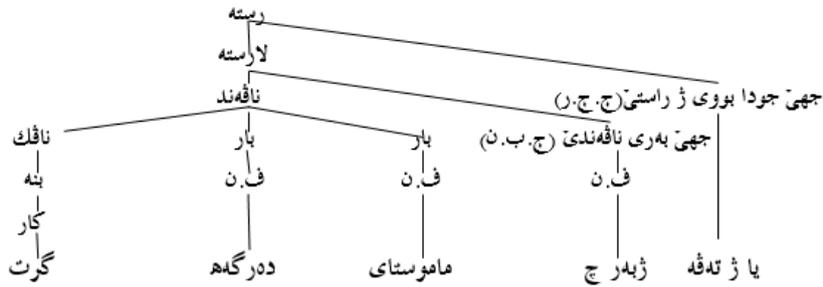
نه بار	بار +	بنه
--------	-------	-----

ویني ژماره (2): په یوه نډییا د ناڤهرا بنه، بار و نه باراندا، د ریژمانا ئرکی و بو زفرین دده ته دیارکرن.

ل دویښ فی بنه می یه کی سهره کی د رسته و لاړستاندا پیکهیت: ناڤک، ناڤه ند (سه نته ر) و په راویژن، ژیده ری سهره کی ناڤکی بنه یه، کو ژ کاری پیکهیت، ناڤه ند ژ ناڤک و باران پیکهیت و په راویژی ژ نه باران پیکهیت وه کی هه څکار و فریزین بهرناڤین دهمی و جهی، ئه څه په یوه نډییه ژی ل دویښ ویني خاری دهینه دیارکرن.

شروقه كا ديتر وه رگريت، ئه وژى هه رچه نده دهسته واژا (يا ژ ته فه) به شه كه ژ رستى، به لى دكه فيته ده رفه ي سنورى لارستى و راسته وخو ل ژير دهسته لاتا رستيه ناكه فيته ژير خانا لارستى و نافه ندى بقى رهنگى خارى.

هه رچه نده د قى رژمانيدا، دو جهين ديتري ل ژير نافى (جهى جودا بووى ژ راستى و جهى جودا بووى ژ چه پى) دهينه دياركرن، ئه گه هه مان رستا ل سه رى، تنى دهسته واژا (يا ژ ته فه) ل سه ر رستى زيده كه ين واته، ((يا ژ ته فه ژبه رچ ماموستاى ده رگه ه گرت؟)) دى

گورانكارى به سردا هاتينه و ب تيكه لكرنا وي دگه ل دهسته قه تين زمانفانين ديتر ئه ف دابه شكرنه بو كارين رستى ده ستنيشانكرينه (فريده حق بين و هما اسدى، 1993: 27)، چونكى كار دقئ رژمانيدا، به كا سه ره كييا رستيه و كارى ئه ركى سه ره كي يى هه ي دناف رستيدا و دبنه بنه ما بو شروقه كرنا رستى ژلايى واتاييغه.

2.1.2. پيكهاتا سيمانتيكى دقئ رژمانيدا:

لايه نى واتايى ژى د قى رژمانيدا پيكهاته كا سه ره كييه بو شروقه كرنا رستى، به لى د قى فه كولينيئا تنى ب مه ره ما ناساندنا لايه نى واتايى ئه قى رژمانى ب كورتى دى باس ل لايه نى واتايى كه ين. پيكهاتا واتايى د قى رژمانيدا ل سه ر بنه مايى تيورا جورين كارى يا فيندله رى (Vendler) هاتيه دارشتن، هه رچه نده هنده ك

جورين كارى	وه ستاو static	چالاك dynamic	لوتكه يى telicity	دهمكى punctual
راوه ستيايى (states): تاييه تمه نديين ئه فان كاران، ئه وه چ بزاڤ و كريار تيئا نينه و هيچ ئامازه يه كى بو دهمى دياركرى ناكه ن. وهكى: زانين، فيان، بوون، هه ژيكرن.	+	-	-	-
چالاك (activities): ئه وكارن ئه وين بزاڤ و كريار تيئا به رچاڤ دكه فية. وهكى: خارن، نفيسين، خويندن، به زين.	-	+	-	-
دهمكى (achievement): ئه و كارن، بين گورانكارين دهمكى تومار دكه ن و پيدقيه ب دومهيك بهين. وهكى: په قين، كه فتن، هويربوون.	-	-	+	+
بجه هاتى (accomplishment): ئه و كارن، ئه وين راستيا وان پيدقى ب بورينا دهمه كى يان بو ماوه يه كى دياريكرى هه ي. وهكى: جه مدين، هه ليان، فيربوون.	-	-	+	-
رويداى-بجه هاتى (active accomplishment): ئه و كارن بين تاييه تمه نديا هه ردوو جورين چالاك و بجه هاتى وه ردگرن. وهكى: وينه كييشان، رهنگ كر، جه ره س ليدان.	-	+	+	-
بى ئه نجام (semelfactive): ئه ف جوره كاره رويدان كاتى و به ل ز تيپه رن، كو چ ئه نجامه ك نينه. وهكى: كوخين، پژمين.	-	-/+	-	+

واتايى (يوسف شهريف سه عيد، 2009: 12، كو هه ر كاره ك هنده ك رولين واتايين تاييه ت بو ئارگيومنتين خو هه لدبژيريت بو نمونه كارى (برن) پيدقى سى ئارگيومينتانه، ئارگيومينتته ك ب كارى (برن) رادبيت، ئه ركى كارا (agent) دبينيئ و ئارگيومينتتا دووى به ر ب كارى دكه فية و ب كارليكرى يا كار وه رگر)

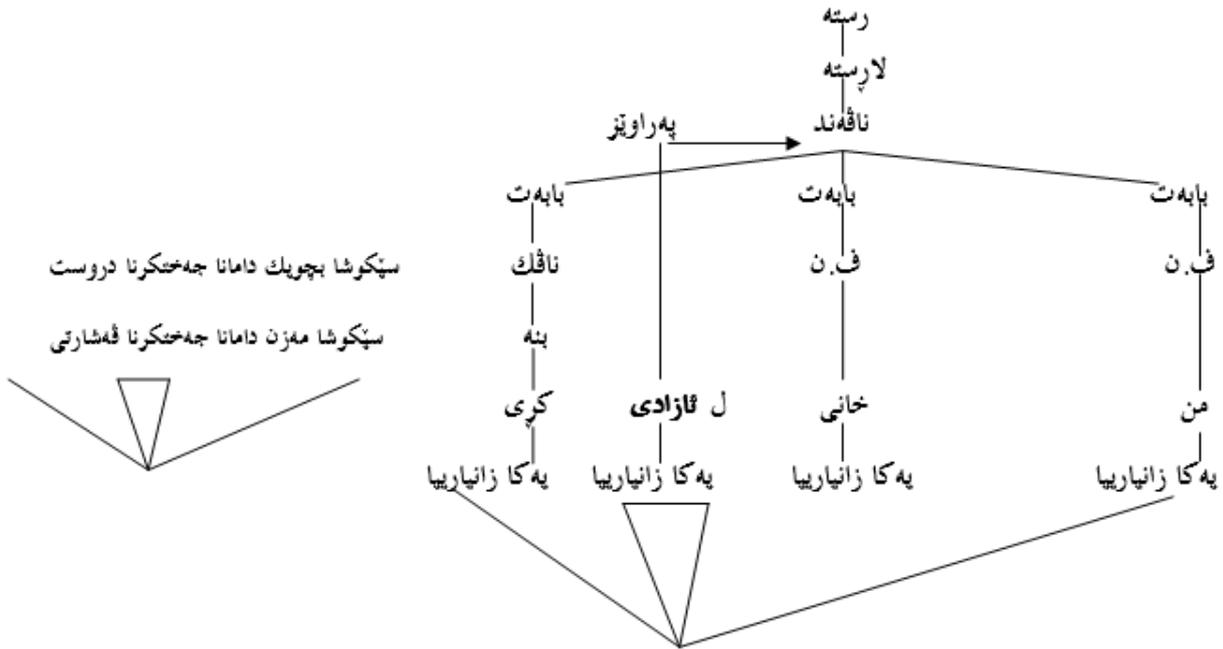
خشتى دابه شكرنا كارى (VanValin, R. (2005))

ژلايه كى ديتره رژمانا ئه ركى و بوژفرين، دوو ئه ركين واتايى ده ستنيشانده كت، يا ئيكي ب پشت به ستن ب رژمانا فيلمورى (له سينتاكسدا په يوه ندى نيوان فورم و ئه رك زور گرنگه، هه ر بويه رسته له ئاستى ژيره ودا بريتييه له كاريك و كومه له دوخيكي

- 1- جه ختکرنا سنوردار (narrow focus): دڦي جه ختکرنيډا دامانا جه ختکرني تني ئيک وشه يه وهکي ئه ڦي نمونو ل خاري:
 - من يا زاني، جامي سه يارا ته يا شکه ستي؟
 - نه، قوديگا سه ياري يا شکه ستي؟
 - 2- جه ختکرنا بنه يي (predicate focus): دامانا جه ختکرني د ڦي جوړي جه ختکرنيډا بنه يا رستي يه. بو نمونه:
 - سه يارا وي چ ليها تيه؟
 - سه يارا وي يا خراب بووي.
 - 3- جه ختکرنا رسته يي (sentences focus): همي پيکهاتا لارستي يان رستي دکه ڦيته دناڦ دامانا جه ختکرنيډا. بو نمونه:
 - چ چي بوويه؟
 - سه يارا خراب بووي.
- سهره پايي ده ستني شانکرنا هرسې جوړين جه ختکرني، ريژکرنا يه کين سينتاکسي و په يوه ندييا وان دگه ل يه کين زانياريان ريکارين جياواز دروستدکن بو دابينکرنا پيدڦياتي پراگماتيکين ئاخفتنکران ژ وان ريکاران: ئاوازه، پيکهاتين سينتاکسي و يه کين مورفولوژي، کو دشين د هر زمانه کيډا، ((دامانا جه ختکرنا ڦه شارتې)) دروستکهن، واته ئه و دامانا، کو يه کين جه ختکرني چيډيبت تيډا ده رکه ڦن. هر دناڦ سنوړي دامانا جه ختکرنا ڦه شارتې ((دامانا جه ختکرنا دروست)) ده رکه ڦيت، له وما جه ختکرنا دروست دناڦ ڦي دامانيډا ده رکه ڦيت (والي رچايي و مژگان نيساني، 1391: 61). بو روونکرنا ئه ڦان دامانان دي ب نمونه کي ئه وي چهندي ديارکه ين.
- من خاني ل ئازادي کړي.

ده سپيکي ئاماژه يه بو زانياريه کا نووي، هه رچه نده د به رده واميا رستيډا هاتيه لادان و پيدڦي ناکه ت دوباره ببيت، چونکي دبېته زانياريه کا که ڦن، هه رچه نده ب گوهورپينا پيکهاتا ريژمانيا رستي ئه م دشين پيکهاتا زانياريا د ناڦ رستيډا بگوهورپين، باره دوخي دهنګي يي يه کين رستي ژي دشين گورانکاريي د پيکهاتا زانيارين رستيډا بکته (ژيډه ربه ري، هه مان لاپه ر). بو نمونه: ئه گه ر رستا ((ئازاد هڅ چايا شرين دکه ت)) ئه گه ر جه ختکر ل سهر په يفا ئازاد بيت واته ئاماژه يه بو هندي، کو ئازاد هڅ چايا شرين دکه ت نه که سه کي ديتر، به لي ئه گه ر جه ختکر ل سهر چايا شرين بيت واته ئاماژه يه بو هندي کو ئازادي چايا شرين دڦيت نه ک يا ته حل.

دي بينين ئاخفتنکر ل دويڦ باره دوخي هزکرنا خو و پيشگريمانين، کو ل سهر باره دوخي هزيي گوهداري خو همي و هه روه سا ل دويڦ باره دوخي په يوه نديکړني، فورمه کي ژ رستي دي هه لبرييت کو يا گونجايي بيت ب باره دوخي ئاخفتنيڦه. له ورا ريژمانا ئه رکی و بوژڦرين د چارچوڦي چه مکي جه ختکرني (FOCUS) بو شروفه کرنا رستان مفا ژ پيکهاتا زانياريان وه ردگريت. کو جه ختکر به شه که ل پيکهاتا زانياريان و ل سهر پيشگريمانا پراگماتيکي زيډه دبیت، به لي ناکه ڦيته د چارچوڦي ويډا. بو نمونه: د به رسفا پرسيارا ((ته دگه ل کي دئاخفت؟)) ده سته واژا ((دگه ل ئازادي)) دبېته به رسف، ئه ڦه ده سته واژه ئه رکي جه ختکرني وه رگرتيه و خوداني زانيارين نوويه، ل جه ي بيژين ئه ڦه يه که ديارکه را جه ختکرني يه، يا باشتر ئه وه بيژين ئه ڦه يه که د گوزارا پيشگريمانا ڦه کريا ((ته دگه ل X دئاخفت؟)) په يوه ندييه کا نافه ندييا همي و به شداريا د په يوه ندييه کا پراگماتيکيدا کري، کو چه مکي سهره کي رستي ژ پيشگريمانئ هاتيه جوداکرن و ئه و ده سته واژه يا کريه خودان زانيارين نوي ژ به رهندي جه ختکرن هويه که بو ديارکرنا نافه نندا رستي ده يته بکاره ينان (بهرام مدرسي، 1387 : 45). کو دابه شي سي جوړين سهره کي دبیت.

دیارکرن، کو دبنه شهنگستی رستین زمانی و پاشان ل دویف بانه مایی قالبان و ئەو گورپانکاریین ب سەر رستاندا دهین ل دویف مه بهستا ئاخفتنکهری بدهینه شروفه کرن و ل دویف ریزمانا ئەرکی و بۆزفرینی دەستنیشانا جهی یه کان بکهین دناف رستاندا.

2.3. قالبین سینتاکسی:

هر وهکی هاتییه دیارکرن قالبین سینتاکسیین هر زمانه کی دهستنیشانکهری پیکهاتا رستین وی زمانیه، لهوما دهمی تیگسته کی، یان گوتاره کی شروفه دکهین، دی بینین ل کومه کا رستان پیکهاتینه، کو ئەف رسته ژلایی پیکهاتنیقه گه له ک نیژیکی ئیکن، یانژی هندهک جیاوازیین کیم دناقههرا واندا بیته هین، یان ل ئیک و دوو هاتینه دروستکرن، ژ بهر فی چهندی چه ند ئالوز و دوو دریز بن د بنه پهدا ژ هندهک قالبین سهره کی هاتینه دروستکرن، کو ب چه ند شیوهیه کا دهینه مهزنکرن و دهینه لیکدان و دهینه پاش و پیشکرن و دچنه دناقیکا (ساجیده عه بدوللا فهراهی، 2010: 139). زمانی کوردی ژی ب ههردوو فورمین نفیسی و زاره کی قالبین سینتاکسیین جیاوازیین هین، کو هندهک ژ فان قالبان سهره کینه و هندهک ژی نه سهره کینه، به لی بنیاتی سهره کی بۆ دهستنیشانکهری ههرا قهله کی کاره، واته کار دهستنیشانا ئە فان قالبان دکهت ل دویف ههلبژارتنا وان پیکهاتینان ئەوین د فان قالباندا بکاردهین، کو ژ فان پیکهاتینان هندهک بخورتینه و هندهک ژی ب ئاره زوونه، ئەف قهله د هه می زماناندا ژمارا وان یا سنوورداره و هه رسته یه کا د زمانیدا دهیته دارشتن ئەم دشین بیژین بۆ ئیک ژ وان قالبان دزفریت. بۆ نمونه : ((نازادی نان خار)) ئەف رسته ل دویف قالبی سهره کی (بکه+ بهرکار+ کار) هاتییه دارشتن، کو کاری

ئه گه ر ئەفی نمونی شروفه بکهین بو هه ریه ک ل فان یه کین زانیاریان، کو کهفتینه دناف سنووری دامانا جه ختکرونا فهشارتی، دشیاندایه جه ختکرونا دروست وهریگرن، ب مه رجه کی کا ئاخفتنکهری دفتت جه ختکرن ل کیفه بیت، هه ر وهکی دیار د فی رستیدا سنووری جه ختکرونا دروست ل جوری جه ختکرونا سنوورداره واته تنی ئیک وشه گرتیه و کهفتیه دناف دامانا جه ختکرونا فهشارتی.

3. لایه نی پراکتیکی

1.3. چارچو فی شروفه کرنا رستان:

دفی ریزمانیدا وهکی ریبازا به ره مهینان و فه گوهاستنی، هچ روویه کی ئەبستراکتی سینتاکسی ناهیته دیتن، واته هه می پیکهات و فورمین سینتاکسیین جیاواز ب شیوه کی روون و بهرچا ف دهرده کفن و تنی گرنگی ب رووی سهرقه یی رستی ددهت. بۆ دهستنیشانکرونا جهی سهره کی یه کین رستین زمانی کوردی چ د زمانی نفیسینی یان ئاخفتنیدا، سیسته می ریزکرونا یه کین رستا ل دویف بانه مایی (SOV) یه، (بکه+ بهرکار+ کار) یی جیگه ره، به لی هنده کجاران ئەف ریکخستنه ل دویف مه بهستا نفیسه ری، یان ئاخفتنکهری د ههردوو شیوین زمانیدا دهیته گوهوپین.

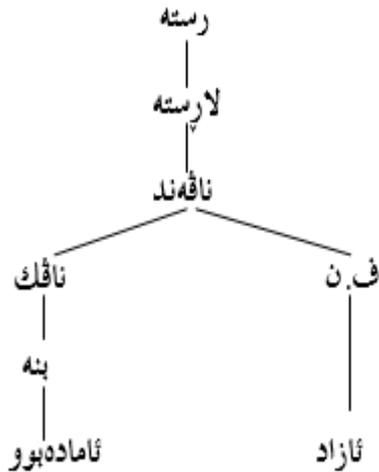
پیکهاتا هه ر زمانه کی، کومه کا قالبین سینتاکسیین دیاریکری بین هین، ئەف قهله دشین ب تنی واتا ب شیوه کی ساده، یانژی ب تیکه لکرونا وان پیکهاته کا لیکدایی، یانژی ئالوز دروستیکه ن، ئەف قهله د هه ر زمانه کیدا پیکهاتین سینتاکسیین وی زمانی ددهنه دیارکرن و تاییه ته ندیین لارسته و رستین وان بهرچا ف دکهن، له ورا پیدقیه ل ده سپیکی قالبین سینتاکسیین زمانی کوردی بدهینه

سه ره کیی رستی بویه نه گهری هندی نه رسته یه بیدفی ب دوو به شدار بوویان هه بیت، نه وژی بکه و بهرکاره، بهی رستا بکه نه دیارا ((نان هاته خارن)) ل دویف پروسیسا بکه نه دیارکرنی هاتییه دروستکرن و خودان قالبه کی نه سه ره کیه، واته ژ قالبی سه ره کی هاتییه دارشتن.

نمونه	به شدار بوویین کاری	جوری کاری	بارگی کار
نآزاد نقتس	بکه	تیینه پهر	1 بارگی بی
نآزادی سیف خار	بکه + بهرکار	تپهر	2 بارگی بی
نآزادی عاقلانه ره فتارکر	بکه + ته واوکه	تپهر	
نآزادی ل تابلویا دنیری	بکه + بهرکاری نه راسته وخو	تپهر	
نآزاد ماموستا بوو	بکه (نیهاد) + ته واوکه	تیینه پهری (بوون)	
نآزاد ژیه ر ته چوو	بکه + ته واوکه	تیینه پهری (ته واوگری)	
نآزادی په رتوک بو نه سرینی کری	بکه + بهرکار + بهرکار نه راسته وخو	تیپهری دوویی	3 بارگی بی
نآزادی نه وزاد ب ناقل دادنا	بکه + بهرکار + ته واوکه	تیپهری دوویی	
نآزادی په رتوک ل نه وزادی بو نه سرینی کری	بکه + بهرکار + به نه راسته وخو + به نه	تیپهری سییی	4 بارگی بی
نآزادی داخازا هه فکاری ل من کر	بکه + ته واوکه + بهرکار + به نه را	تیپهری سییی	

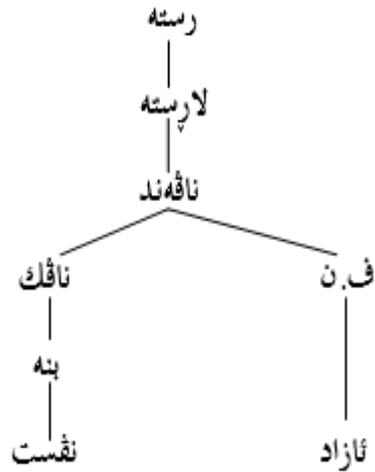
ل دویف فان قالبین سینتاکسی دی شروفه کرنه کا سینتاکسی بو هنده ک رستان کهین نه وین ل دویف فان قالبان هاتییه دارشتن یان ژ نه جامی لیکدانا وان رسته کا لیکدایی، یان نالوز دهیته بهر مهینان.

2- نآزاد ناماده بوو.

وینی رستا (2)

1- نآزاد نقتس.

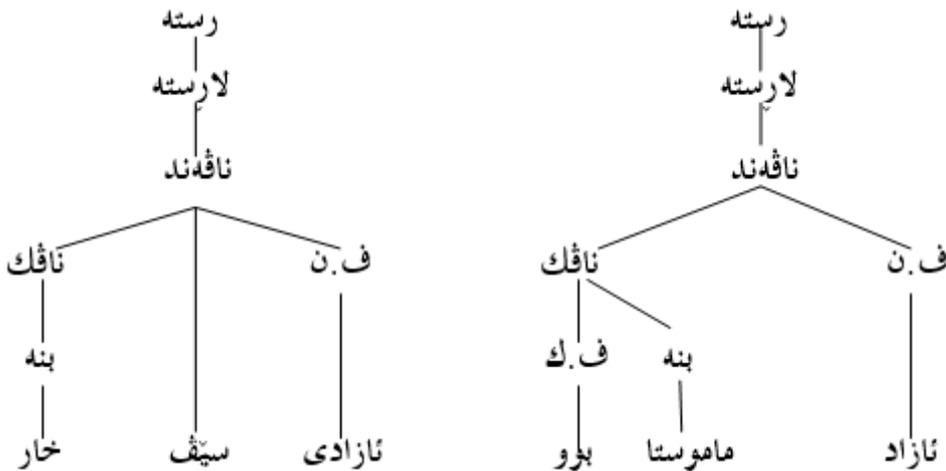

وینی رستا (1)

نه هه ردوو رسته شروفه کرنا رسته یه کا تیینه پهرن، هه رچند کار بی ساده، یانژی لیکدایی بیت، د رستا ژماره (2) دا کاری (ناماده بوون) وه کاره کی تیینه پهر تنی شیاپه ئیک ئیک به شدار بوویی وهرگریت و هه می دبیته نafka رستی.

3- نازاد ماموستا بوو.

4- نازادی سیف خار.

وینئ رستا (3)

وینئ رستا (4)

همیگافا به شی بنه ی کار بیت، به لکو فریزه کا نافی، هه فالنافی، بیان فریزه کا به نده ب تایهت د رستین تینه په رین کاری (بوون) دا، واته کاری ناته او، به لی د هه می کارین دیترا بنه به شه که ژ کاری هه تا نه گهر کاری لیکدایی تینه په ر ژی بیت، نه ف کاره ب تنی پیدفی ب ئیک به شدار بووی یا هه ی نه وژی بکهره بو هندی واتایا وی ته مام بکته و تنی ئیک بوشایی دناف رستیدا وه درگیت و کاره کی ئیک بارگه یه (یوسف شهریف سه عید، 2013: 46). وینئ نمونین (5)، (6،7) هه می جهی کاری ده ستنیشان دکهن.

3.3. ده ستنیشان کرنا جهی یه کین رستی (علی علیزاده و فرزانه رزقی، 1394: 19-25):

یه کین رستی، د ریژمانا نه رکی و بو ژفریندا، واته بنه و بارین وی به رامبه ر فان دوو چه مکان رادوستن، بنه ناماژیه بو کاری رستی و بار ژی به رامبه ر بکهر، به رکار و ته واکارین رستی دهین، له و ما ل دویف شروفه کرنا رستان دی جهی فان که رهستان ب وینئ دارناسا ل دویف فی ریژمانی دهینه دیار کرن.

- 5- نازاد زانا بوو. (تینه په ری بوون)
- 6- نازاد بالقبوو. (تینه په ری لیکدایی)
- 7- نازادی ناقلا نه ره فتار کر. (تینه په ری خودان ته واکه ر)

1.3.3. جهی کاری: هه ر وه کی هاتیه دیار کرن کار یه که یه کا هه ره گرنگ د دوست کرنا رستیدا هه تا راده یه کی بی هه بوونا کاری رسته ناهیه ته دوست کرن، له ورا د هه ر رسته یه کی دا نافك به شه کی سه ره کییه، کو هه لگرا یه کا به نه ره تییا کارییه، نه ف یه که دناف رستیدا هه میگافا جهی وی بی دیار و جیگه ره، ب نیاسینا نافکا رستی، واته کاری سه ره کیی رستی یه کین دیترین گریدایی ب کاریفه دهینه ده ستنیشان کرن. هه رچه نده هه بوونا بنه ی دناف نافکیدا، مه رج نینه

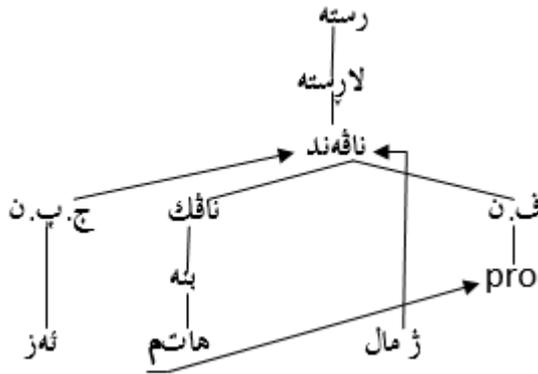
وینئ رستا (5)

وینئ رستا (6)

وینئ رستا (7)

ټهغه گشتييه و د زوربه يا زماناندا بڼي رهنگيه، به لي هنده کجاران بکه ر ژ جهي خو يئ سره که دهر دکه فیت و جهه کی ژ دهرقه ی ناڅه ندی هه لد بژيريت.

9- ژمال هاتم ټه.

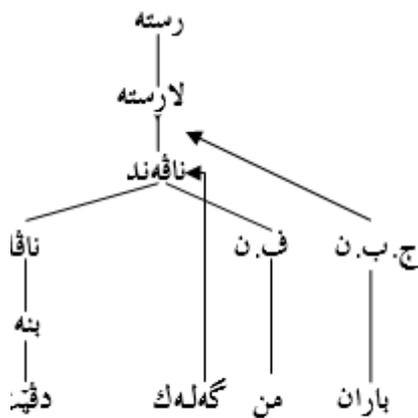
ویني رستا (9)

خو بیټ ل دويف مه به سټي دشیت بکه فیته دهرقه ی سنووی ناڅه ندی. نمونه :

10- نازادی سیف خار. (ویني وی د رستا (4) دا هاتیبه شروفه کرن)

11- نازادی ل تابلویا دنیری.

12- باران من گه له ک دفتیت.

ویني رستا (12)

دهر دکه فیت، کو نابیته بار و وهکی په راویز دهیت و دکه فیته دهرقه ی ناڅه ندی.

13- نازادی په رتوک بو نه سریني کری. نازادی نه وزاد ب ناقل دادنا.

14-

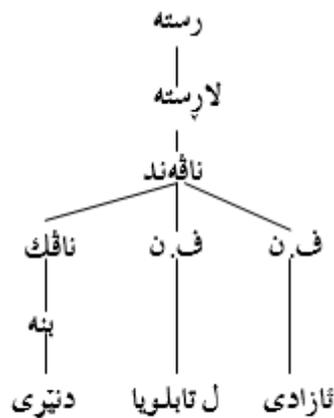
2.3.3. جهي بکه ری: بکه ر په که په کا سره که ټه بارین بنه ی، کو هر بنه کی ب کیمیفه شیانیت هه ی باره کی د پیکهاتا سینتاکسییا خودا بگریت. وهکی کارین تینه په ر، بکه ری څان جوړه کاران باره که ژ بنه ی و راسته وخو ب جهي ناڅه ندغه دهیته گریدان،

ټه ز ژمال هاتم.

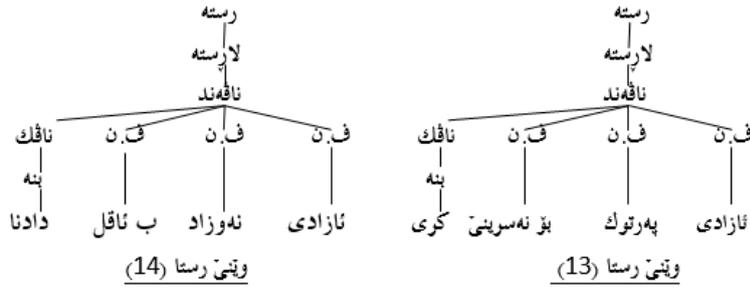
ویني رستا (8)

3.3.3. جهي بهرکاری: په کا دیترا یا ریژمانی د زمانی کوردیدا، بهرکاره، ټه وژی دگه ل کارین تپه ر دهر دکه فیت، بو پتر روونکرنا جهي بهرکاری دی مفا ژ خستی قالبین سینتاکسی وهگرین. کارین تپه پین دوو بارگه یی ژ بلی بکه ری تنی فریزه کا ناڅی، یان فریزه کا به ند وهردگرن، ټه وژی بهرکاری، بهرکاری نه راسته وخو یان ته واوکه ره کو راسته وخو دکه فنه ژیر خانا ناڅه ندی. هه رچه نده بهرکاری وهکی بکه ری هه میگافا مه رج نینه ل جهي راسته قینه یی

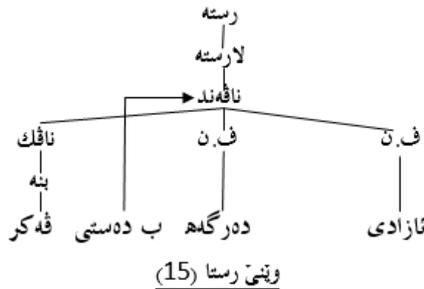

ویني رستا (11)

کارین تپه پین سی بارگه یین، د زمانی کوردیدا دوو بهرکاران وهردگرن د قالبی فریزه کا ناڅی و فریزه کا به ند ل ژیر ناڅی بهرکاری راسته وخو و بهرکاری نه راسته وخو، د څان جوړه کاراندا بهرکار هه می گافا باره که ژ بنه ی و راسته وخو دکه فیته ژیر ناڅه ندی، به لي ل جهي بهرکاری نه راسته وخو هنده کجاران گریپه کا به ند

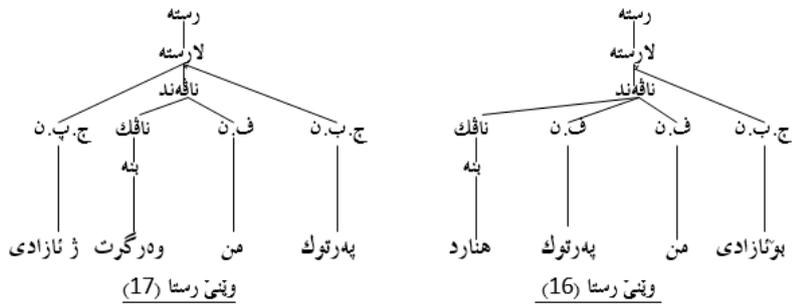

15- نازادی ده‌رگه ب ده‌ستی فه‌کر.

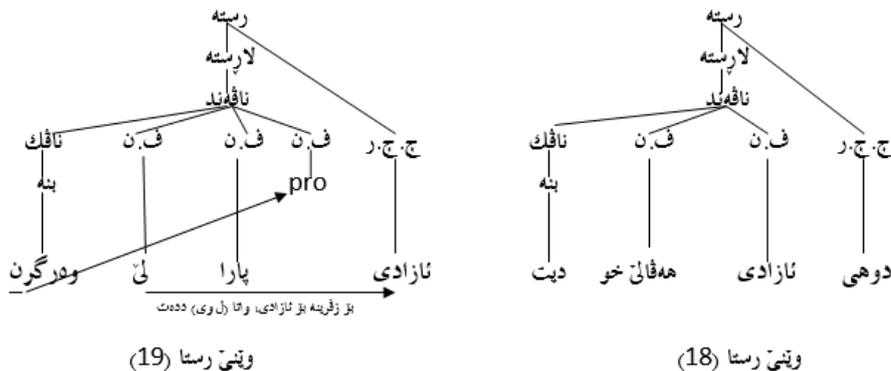
ده‌سپیکا رستی بگوهریت، واته دشیاندايه د يهك ده‌مدا دوو جی بگوهرین هه‌بن. بۆ نمونه:
 16- بۆ نازادی من په‌رتوك هئاردا.
 17- په‌رتوك من وه‌رگرت ژ نازادی.

هه‌رچه‌نده به‌رکاری نه‌راسته‌وخو ژى دناڤ رستی‌دا دشیته جی خو بگوهریت و بجیته ده‌ستیکی، یان دوماهیکی، واته جی به‌ری ناهه‌ندی یان جی پستی ناهه‌ندی، دگه‌ل هندی به‌رکاری راسته‌وخو ژى د هه‌مان ده‌مدا دشیته ئه‌فی چه‌ندی بکته و جی خو بۆ

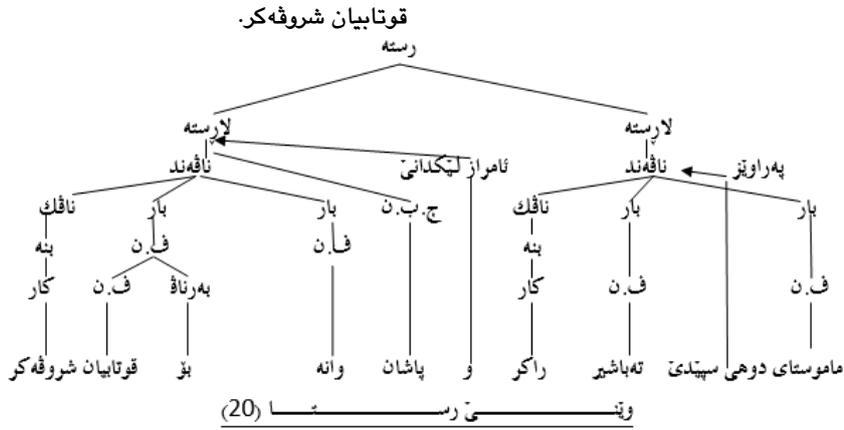

تنی وان یه‌کا فه‌دگریته ئه‌وین نه‌بنه باره‌ك ژ ناهه‌ندی، كو دشین ل وی جی بی. بۆ نمونه:
 18- دوه‌ی نازادی هه‌قالی خو دیت.
 19- نازادی پارا لی وه‌رگرن

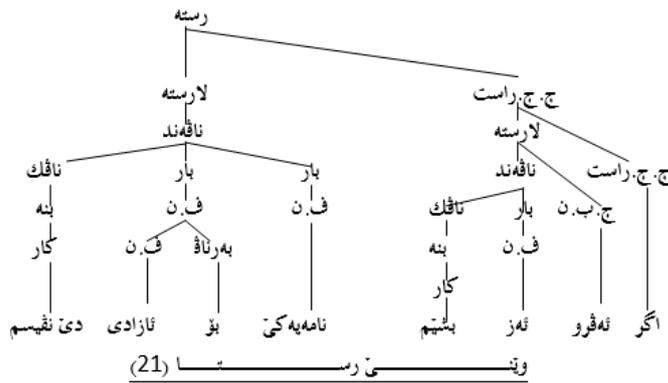
4.3.3. جی جودا بووی ژ راستی: جی جودا بووی ژ راستی یی تابه‌ته ب وان یه‌کانه ئه‌وین ئه‌رکی توپیکالیزیشن دبینن و زوربه‌یا هه‌قالکاران كو ب راوه‌ستانه‌کی ژ راستی ده‌ینه جودا کرن، د زمانی کوردیژیدا گه‌له‌ك یه‌که دشین بکه‌فنه ده‌سپیکا رستی، به‌لی

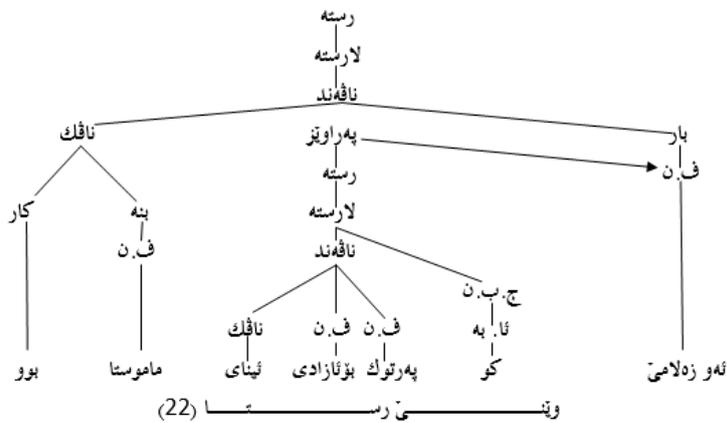
5.3.3. جھی یهکان د رستین لیكدایی و ئالوزدا: ئەڤ رستین ئالوز دروستدین، له ورا دی چەند نمونە یهکا ژفان رستان دهینه ل سەری هاتییه دەستینشان کرن جھی یهکان دناڤ رستین ساده دا دیارکرن. دانه دیارکرن، به لی ژ ئەنجامی لیكدانا فان رستان رستین لیكدایی و 20- ماموستای دوھی سپیدی تهباشیر راکر و پاشان وانه بو قوتابیان شروقه کر.

21- ئەگەر ئە ز بشتیم نامه یهکی بو ئازادی دی نقیمس.

22- ئەو زهلامی کو پهرتوک بو ئازادی ئینای ماموستا بو.

4. نه‌نجام

1- ریژمانا ئه‌رکی و بۆزقپین ژ لایئ سینتاکسیفه تنی ئیک روویئ سینتاکسی یی هه‌ی، واته گرنگی ب چ روویین ئه‌بستراکت نادهت وه‌کی ریژمانین دیتر، ل دوئیف فورمی هه‌یی یئ رستی شروقه‌کرنا سینتاکسی بو دهیته کرن.

2- ریژمانا ئه‌رکی و بۆزقپین ریژمانه‌کا گشتگیره، تنی گرنگی ب ئاسته‌کی ژ ئاستین زمانی نادهت، به‌لکو هه‌بوونا هه‌ر سی ئاستین سینتاکسی، سیمانتیکی و پراگماتیکی بابه‌تین هه‌ره گرنگن د شروقه‌کرنا رستاندا.

3- ب شیوه‌یه‌کی گشتی جهی یه‌کین سه‌ره‌کین رستی ل دوئیف قالبین سینتاکسی یی جیگیره و ده‌قنه ژیر خانا ناهه‌ندییا رستی، به‌ئ هنده‌ک جارن ل دوئیف مه‌به‌ستا ئاخفتنکه‌ری هنده‌ک یه‌که دشین جهی خو دناؤ رستیدا بگوهرن و ل سنووری ناهه‌ندا رستی ده‌رکه‌فن، واته بکه‌قنه جهی به‌ری ناهه‌ند، یان جهی پشتی ناهه‌ندی.

4- کار به‌شه‌کی هه‌ره گرنکه و هه‌میگافا ده‌ی ریژمانیدا ده‌قته دناؤ سنووری ناهه‌ندییا وچ جارا وه‌کی یه‌کین دیتر ژ سنووری ناهه‌ندی ده‌رناکه‌قیت، هه‌رچه‌نده چی‌دبیت هنده‌ک‌جارن به‌یته ده‌سپیکئ، یان ل جهی خو یی سه‌ره‌کی نه‌هیت، به‌ئ هه‌ر د ناؤ سنووری ناهه‌ندییا دمینیت و ناچیته جهی به‌ری ناهه‌ند، یان جهی پشتی ناهه‌ندی.

5- دوو جور کار مه‌ بیته هه‌ین کارین بنه‌یی، هه‌می کارین به‌یز فه‌دگریت، کو هه‌میگافا یه‌کا سه‌ره‌کی کاره و ل جهی نافکی و ب ناهه‌ندی فه‌ ده‌یته گریدان، کارین نه‌بنه‌یی، وه‌کی کارین به‌یز، کو یه‌کا بنه‌یی نه‌کاره، به‌لکو دگه‌ل کاری به‌یز ب ریکا نافکی ب ناهه‌ندیفه ده‌یته‌گریدان.

5. لیستا ژێده‌ران:

1.5. ژێده‌ر ب زمانی کوردی:

- دلێز صادق کانبی، (2015)، تیوری بارگه‌خستن و پوتانی رسته، چاپی یه‌که‌م، خانه‌ی موکریانی بو چاپ، چاپخانه‌ی موکریانی، هه‌ولێر.
- ساجیده عه‌بدوللا فه‌ره‌ادی، (2008)، رسته و پاش رسته تیپوانینیکی ئه‌رکی، ده‌زگای چاپ و بلاوکرده‌وه‌ی ئاراس، هه‌ولێر.
- _____، (2010)، ریژمانی به‌ندیتی و هه‌ندی لایه‌نی رسته‌ی کوردی، وه‌زاره‌تی روشنبیری، چاپخانه‌ی روشنبیری، هه‌ولێر.
- فیان ئیبراهیم علی (2014)، دوخ د زمانی کوردیدا گو‌قه‌را به‌دینی، ناما دکتورایی، فاکولتیا زانستین مروقیاهی تی، زانکویا ده‌وک، ده‌وک.
- یوسف شه‌ریف سه‌عید (2009)، دۆخه‌کانی ژێره‌وه لای فیلمۆر و هه‌ندی لایه‌نی رسته‌سازی کوردی، بلاوکراره‌ی ئه‌کادیمیای کوردی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر.

_____ (2013)، کاری لیکدراو له زمانی کوردی و فارسیدا، بلاوکراره‌ی ئه‌کادیمیای کوردی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر.

2.4. ژێده‌ر ب زمانی فارسی:

- بهرام مدرس‌ی (1386)، ساخت اگلاج جمله، مجله بخارا، شماره 63، تهران.
- _____ (1387)، ساخت اگلاج و بازنمایی آن در زبان فارسی، مجله دستور، شماره 4، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، تهران.
- شهرام پیمان و دیگران (1394)، جایگاه گروه صفتی زبان فارسی در دستور نقش و ارجاع، پژوهشهای زبانی، دوره 6، شماره 2، دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تهران.
- علی علیزاده و فرزانه رزقی (1394)، جایگاه سازه‌های موجوعی زبان فارسی در ساخت لایه‌ای بند دستور نقش و ارجاع، دهمین همایش بین المللی زبان و ادب فارسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل.
- فریده حق بین و هما اسدی (1993)، بررسی ساخت بند موصولی زبان فارسی بر مبنای تقریب نقش و ارجاع، مجله پژوهشهای زبانی، سال 5، شماره 2، دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تهران.
- محمدرضا پهلوان نژاد و حسین رسول پور، (1391)، جملات مرکب در زبان فارسی تحلیلی بر پایه تقریب دستور نقش و ارجاع، دو فصلنامه زبان شناخت، سال سوم، شماره اول، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- مژگان نیسانی و والی رجایی (1396)، ساخت لایه‌ای قید و ترتیب آن در زبان فارسی، جستارهای زبانی، دوره 8، شماره 7، پیاپی 42، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، تهران.
- والی رجایی و سید محمد تقی (1385)، ساخت اگلاج و ترتیب سازه‌های جمله، مجله دستور، شماره 2، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، تهران.
- والی رجایی و مژگان نیسانی (1391)، بررسی ساخت بند زبان فارسی بر اساس دستور نقش و ارجاع، مجله پژوهشهای زبان شناسی، سال چهارم، شماره 7، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، اصفهان.
- والی رجایی و مژگان نیسانی (1392)، بررسی نحوی و کاربردشناسی ساخت‌های اسنادی شده در زبان فارسی بر اساس دستور نقش و ارجاع، فصلنامه زبان پژوهی، سال چهارم، شماره 8، دانشگاه زهرا، تهران.

3.4. ژێده‌ر ب زمانی ئینگلیزی:

- Foley, William A., Robert D. Van Valin (1984).
Functional Syntax and Universal Grammar.
Cambridge: Cambridge University Press.
- VanValin, R. 1993. Advances in role and reference grammar, New York, John Benjamin.
- VanValin, R. 2005. Exploring the syntax-semantics interface, Cambridge, Cambridge University Press.
- VanValin, Robert D. Jr and Randy J. Lapolla (1997).
Syntax, structure, Meaning and Function,
Cambridge University Press.

مكونات الجملة في اطار القواعد الوظيفية والارجاع

الملخص

الجملة في اللغة الكردية شأنها شأن اللغات الأخرى يجب ان يتم شرحها وفق النظريات المختلفة لكي نتمكن من تحديد النظرية الأنسب لشرح تلك الجملة في اللغة الكردية. لذلك فان اختيار القواعد الوظيفية والارجاع بقصد شرح تلك الجملة في اللغة الكردية هي خطوة لكي تكون تلك الدراسة دراسة مختلفة عن الدراسات الأخرى التي تم وانجازها في مجال الجملة والقواعد الوظيفية والارجاع واحدة من النظريات الشكلية والوظيفية التي توصل اليها العالمان اللغويان (فولي وفان فالين) كرد فعل تجاه القواعد التوليدية بخصوص القواعد العامة وهذه القواعد في اطار المكونات القواعدية تتعامل مع الجوانب النحوية والدالية والتداولية، كثلاث مكونات مختلفة وفي الوقت ذاته تربط بين المكونات النحوية والمنطقية ومكونات المعلومات المتعلقة بالجملة. هذه الدراسة خاصة بتحديد مكونات الجملة، اي انها تحدد مواقع استخدام مكونات الجملة في اطار القواعد الوظيفية والارجاع والجملة التي تم تحديدها هي الجملة التي تستخدم في الحياة اليومية والمصادر المعنية.

الكلمات الدالة: القواعد الوظيفية والارجاع، مكونات الجملة، الجملة التابعة، مركز، لب، هوامش)

Sentence Elements in Terms of Role and Reference Grammar

Abstract:

Kurdish sentences, like those of other languages, should be described and explained by different theories to identify the most appropriate theory for describing them. Therefore, choosing Kurdish sentences is a step to make this study different from other studies which have been carried out in this aspect. Role and Reference Grammar is one of structural and functional theories arrived at by the two scholars, Foley and Van Valin (1980) as a reaction to Transformational Grammar. This type of grammar deals with the syntactic, semantic and pragmatic aspects as three different elements and at the same time it connects the syntactic and logical elements with information element relevant to the sentence. This study deals with identifying sentence elements, i.e. it identifies the position of sentence elements in terms of Role and Reference Grammar. The sentences under investigation are those ones used in everyday situations and references.

Keyword: Role and Reference Grammar, sentence elements, subordinate clause, nucleus, periphery.

